

Národní monitorovací
středisko pro drogy
a závislosti

Úřad vlády
České republiky

Souhrn situace

v oblasti užívání tabákových a nikotinových výrobků v České republice 2024

Veřejnozdrazotní dopady užívání tabákových a nikotinových výrobků

- Vliv kouření tabáku na celkovou zdravotní zátěž je zásadní. Kouření je globálně jednou z hlavních příčin nemocnosti a úmrtnosti. Kouření tvoří odhadem 13 % veškeré zdravotní zátěže, ve vyspělých zemích až 20 %.
 - Zdravotní dopady kouření se nejvíce projevují v kardiovaskulárních a respiračních onemocněních a v incidenci zhoubných novotvarů.
 - Střední délka života kuřáků je v průměru o 10–14 let nižší než u nekuřáků.
 - Zdravotním dopadům kouření jsou vystaveny i osoby, které vdechují tabákový kouř nebo aerosol (*second-hand smoking* nebo pasivní kouření).
- Kouření způsobuje také ekonomické a sociální škody, včetně finančních ztrát způsobených zvýšenými náklady na zdravotní péči a sníženou produktivitou kvůli předčasnému úmrtí.
- Dosavadní poznatky uvádějí nižší škodlivost některých alternativních tabákových a nikotinových produktů ve srovnání s kouřením tabáku. Existuje však velmi málo studií o jejich dlouhodobých zdravotních rizicích.

Politika v oblasti kontroly tabáku

- Globální i národní politiku v oblasti snižování veřejnozdrazotních dopadů užívání tabáku vymezuje *Rámcová úmluva Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku (FCTC)* z r. 2003.
- Politika v oblasti tabáku je v ČR součástí politiky v oblasti závislosti, která integruje témata legálních a nelegálních návykových látek a nelátkových závislostí. Odpovědnost za tvorbu a její naplňování nese vláda ČR. Koordináčním a poradním orgánem vlády v otázkách závislosti je Rada vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislosti (RVKPZ).
 - Hlavním strategickým dokumentem určujícím zaměření politiky v oblasti závislosti je Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027 a Akční plán politiky v oblasti závislosti na období 2023–2025, které obsahují i cíle a aktivity pro oblast tabáku.
- Dostupnost tabákových, nikotinových a souvisejících výrobků je omezena zákonem – platí zákaz prodeje osobám mladším 18 let, zákaz prodeje v prodejnách automatech nebo v e-shopech, jestliže nelze ověřit věk kupujícího, i zákaz výroby, dovozu a prodeje potravinářských výrobků a hraček, které napodobují vzhled tabákových výrobků.

- Regulace zavedená na tabákové výrobky, kuřácké pomůcky, bylinné výrobky určené ke kouření a elektronické cigarety je od března 2023 rozšířena i na nikotinové sáčky a od 1. ledna 2025 na další výrobky obsahující nikotin.
- Platí úplný zákaz kouření v restauracích, barech, kavárnách, vinárnách a dalších provozovnách stravovacích služeb, na zastávkách veřejné dopravy, v zoologických zahradách, ve školách, v nemocnicích, v prostředcích hromadné veřejné dopravy, ve sportovních halách, na dětských hřištích, v zábavních zařízeních a v nákupních centrech. Omezeno je i užívání e-cigaret.
- Zákaz kouření v restauracích, barech a zákaz kouření v zoologických zahradách se nevztahuje na e-cigarety.
- Výjimku tvoří také užívání tabáku do vodních dýmek ve specializovaných provozovnách (např. čajovnách).
- Obce mají možnost prostřednictvím obecně závazných vyhlášek zakázat kouření (včetně elektronických cigaret) v blízkosti škol, školských zařízení a jiných prostor vyhrazených pro aktivity dětí a nezletilých.
- Kromě zákazu reklamy v místě prodeje, zákazu vystavování tabákových výrobků a zavedení jednotného balení byla v ČR zavedena všechna opatření pro regulaci přímé reklamy na tabák doporučená WHO. Regulaci nepřímých forem propagace a sponzorování tabákovými společnostmi lze v ČR hodnotit spíše jako mírnou.
 - Jako problematická je vnímána reklama v online prostředí a tzv. influencer marketing, tj. (přímá nebo nepřímá) propagace různých výrobků prostřednictvím influencerů, kteří jsou na sociálních sítích sledováni mimo jiné dětmi a dospívajícími.
- Tabákové, nikotinové a související výrobky podléhají v ČR zdanění spotřební daní.
 - Spotřební daň z cigaret, tabáku ke kouření a doutníků se od 1. 2. 2024 zvýšila o 10 % a v každém následujícím roce do r. 2027 se zvyšuje o dalších 5 %.
 - U zahříváných tabákových výrobků dochází v období 2024–2027 k pravidelnému zvyšování sazby daně o 15 %.
 - Od r. 2024 je nově stanovena výše spotřební daně také u náplní do e-cigaret a nikotinových sáčků.

Trh s tabákovými, nikotinovými a souvisejícími výrobky

- Dostupnost tabákových a nikotinových výrobků je v ČR i přes zavedená opatření vysoká. Je možné je prodávat v prodejnách potravin, v trafikách, na čerpacích stanicích apod. Jejich prodej je volnou živností.
- Nejrozšířenějším tabákovým výrobkem užívaným v ČR jsou průmyslově vyráběné cigarety. Na trhu je cca 16 tis. různých tabákových výrobků, nejvíce položek představují doutníky (4,7 tis.) a cigarety (2,9 tis.).
 - Na trhu je poměrně velké množství různých typů e-cigaret. V posledních letech působí na trhu s e-cigaretami také velké tabákové firmy. V ČR se v posledních letech rozvíjí trh se zahřívánými tabákovými výrobky, bylinnými výrobky a nikotinovými sáčky.
 - V ČR je na základě evidence tabákových nálepek ročně spotřebováno celkem 11,5–12,4 mld. kusů cigaret, 125 mil. ks doutníků a 928 t sypaného tabáku, 2,8 mld. ks zahříváných tabákových výrobků, 314 mil. ks náplní do e-cigaret a 229 t nikotinových sáčků.
 - Hodnota prodeje cigaret činila v r. 2024 celkem 64,5 miliardy Kč, což odpovídá 75 % celkové hodnoty prodeje tabákových a nikotinových výrobků (86,2 mld. Kč).

- Průměrná cena jedné cigarety v r. 2024 činila 7,2 Kč, což odpovídá průměrné částce 144,9 Kč za jednu krabičku cigaret.
- Z tabákových výrobků stát v r. 2024 vybral na spotřební dani 53,5 mld. Kč, z toho většinu na cigaretách a dalších tabákových výrobcích určených ke kouření (94 %). Příjmy z inkasa spotřební daně na tabákové výrobky tvoří ročně cca 3 % celkových příjmů státního rozpočtu ČR.
- Kontrolu nabídky a prodeje tabákových a nikotinových výrobků provádějí Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Česká obchodní inspekce, Celní správa a krajské hygienické stanice.
 - V r. 2023 byly na území ČR odhaleny 4 nelegální výrobní cigaret a několik skladovacích prostor pro tabákové výrobky i materiál. Celkem bylo zajištěno téměř 52,5 milionu kusů cigaret a 52 tun tabáku, přičemž odhadovaný daňový únik činil zhruba 375 milionů Kč.
- V r. 2023 byla realizována další vlna výzkumu *Postoje české veřejnosti k reklamě*. Úplný zákaz reklamy na cigarety by podpořilo 43 % obecné populace ve věku 15+ let a dalších 30 % by souhlasilo s regulací reklamy.

Užívání tabákových a nikotinových výrobků mezi dětmi a dospívajícími

- Zkušenosti s kouřením cigaret v životě mají přibližně 4 % 11letých, 14 % 13letých a 31 % 15letých (*HBSC 2022*), 34 % 13–15letých (*GYTS 2022*) a 35 % 16letých (*ESPAD 2024*).
- Dlouhodobě klesá podíl nezletilých, kteří uvádějí současné (v posledních 30 dnech), denní kouření i silné kuřáctví (tj. kouření 11 a více cigaret denně).
 - Zkušenosti s kouřením cigaret v posledních 30 dnech mají přibližně 2 % 11letých, 6 % 13letých a 14 % 15letých (*HBSC 2022*), 11 % 13–15letých (*GYTS 2022*) a 21 % 16letých (*ESPAD 2024*).
 - Denní kouření cigaret uvádí 1 % 13letých, 4 % 15letých (*HBSC 2022*) a 6 % 16letých (*ESPAD 2024*). Silné kuřáctví (tj. kouření 11 a více cigaret denně) uvádí 1 % 16letých (*ESPAD 2024*).
- Současné v posledních letech narůstají zkušenosti dospívajících s alternativními tabákovými a/nebo nikotinovými výrobky.
 - V r. 2022 užila e-cigarety v posledních 30 dnech přibližně 2 % 11letých, 10 % 13letých a 22 % 15letých a 21 % 13–15letých, tedy výrazně více, než uváděli dospívající u kouření klasických cigaret (*HBSC 2022, GYTS 2022*). Současné užívání e-cigaret uvádí 31 % 16letých (*ESPAD 2024*).
 - Nikotinové sáčky v posledních 30 dnech užilo 5–8 % 13–15letých a 10 % 16letých. Zahříváné tabákové výrobky v současnosti užívá 5–11 % 13–15letých a 7 % 16letých (*HBSC 2022, GYTS 2022, ESPAD 2024*).
- Subjektivně vnímaná dostupnost cigaret v posledních letech klesá, je však stále na relativně vysoké úrovni (*ESPAD 2024 i GYTS 2022*).
 - Celkem 61 % současných kuřáků ve věku 13–15 let se nesetkalo s odmítnutím prodeje cigaret z důvodu nízkého věku (*GYTS 2022*).
 - Celkem 69 % 16letých bych si snadno / celkem snadno dokázalo cigarety obstarat (*ESPAD 2024*).

Užívání tabákových a nikotinových výrobků v dospělé populaci

- Dlouhodobě je patrný trend mírného poklesu výskytu současného i denního kuřáctví v obecné populaci starší 15 let, zejména ve věkové kategorii 15–34 let.
- Podle celopopulačních studií (*Národní výzkum užívání návykových látek 2023* a *NAUTA 2023*) v současnosti kouří 25–29 % populace starší 15 let, denně kouří 16–23 %.
 - Míra denního kouření je výrazně vyšší mezi muži a nejvyšší ve věkových skupinách 45–54 a 55–64 let.
- Současně s poklesem kouření klasických cigaret dochází v posledních letech k nárůstu míry užívání alternativních tabákových a/nebo nikotinových výrobků.
 - E-cigarety v současnosti užívá 8–11 % dospělých (3–6 % denně), zahřívané tabákové výrobky užívá 4–6 % dospělých a nikotinové sáčky 1–3 % dospělých.
 - Míra užívání alternativních výrobků je nejvyšší v nejmladší věkové skupině (15–24 let), v případě zahřívaných tabákových výrobků ve skupině 25–34 let.
- V české populaci lze na základě studií odhadnout 2,0 mil. denních nebo téměř denních kuřáků, 680 tis. současných uživatelů e-cigaret a 520 tis. současných uživatelů zahřívaných tabákových výrobků.
- Existují zranitelné nebo rizikové skupiny populace, ve kterých je míra současného i denního kouření vyšší než v populaci obecně. Jde např. o romskou populaci, lidi žijící v sociálním vyloučení nebo se zkušeností s uvězněním.
- Pravidelné denní kouření jedné krabičky klasických cigaret je považováno za velmi rizikové (58 % dospělých populace), denní užívání cigaret považuje za velké riziko 40 % dospělých a denní užívání zahřívaných tabákových výrobků 38 % dospělých.
- Za nejméně zdraví škodlivé jsou dospělou populací považovány náhradní terapie nikotinem, vodní dýmka a nikotinové sáčky, naopak jako v průměru nejrizikovější jsou hodnoceny klasické cigarety.

Zdravotní důsledky užívání tabákových a nikotinových výrobků

- Kouření je v ČR zodpovědné přibližně za pětinu všech úmrtí. Na nemoci způsobené kouřením v ČR ročně zemře cca 16–18 tis. osob, především na kardiovaskulární nemoci, nemoci dýchací soustavy a zhoubné novotvary.
- Kromě závislosti na tabáku je kouření rozhodujícím faktorem u zhoubného novotvaru průdušnice, průdušek a plic (rakoviny plic) a chronické obstrukční plicní nemoci (CHOPN), u kterých způsobuje cca 80 % případů onemocnění.
 - Zhoubný novotvar průdušnice, průdušek a plic je u mužů i žen třetím nejčastějším nádorovým onemocněním. Ročně je v ČR diagnostikováno 6–7 tis. nových případů onemocnění (nejvíce ve věkové skupině 65–74 let). Více než 64 % nově diagnostikovaných onemocnění je zachyceno v pozdních stádiích. Zatímco u mužů je od r. 2013 patrný pokles, u žen dochází k výraznému nárůstu.
 - Chronická obstrukční plicní nemoc (CHOPN) je v ČR ročně příčinou více než 30 tis. hospitalizací a přes 3 tis. úmrtí. Úmrtnost na CHOPN dlouhodobě roste.

Pasivní expozice tabákovému kouři a aerosolu

- Významným zdravotně rizikovým faktorem je expozice tabákovému kouři. V r. 2023 bylo v domácím prostředí tabákovému kouři vystaveno celkem 20 % populace, 9 % bylo vystaveno aerosolu z e-cigaret a 5 % aerosolu ze zahřívaných tabákových výrobků.

- Vyšší expozici tabákovému kouři v domácím prostředí dlouhodobě uvádějí respondenti v nejmladší věkové kategorii (15–24 let), tj. včetně dospívajících ve věku 15–18 let.
- Podle studie GYTS 2022 bylo tabákovému kouři doma vystaveno 36 % dospívajících.
- Na pracovišti bylo tabákovému kouři vystaveno 18 % populace, 12 % aerosolu z e-cigaret a 7 % aerosolu ze zahříváných tabákových výrobků.
 - Vyšší expozici *tabákovému* kouři na pracovišti uvádějí dlouhodobě muži.
- Ve věznicích bylo v r. 2022 vystaveno pasivnímu kouření 67 % odsouzených, což představuje nárůst oproti předchozímu období.

Sociální důsledky užívání tabákových a nikotinových výrobků

- Odhady společenských nákladů v souvislosti s kouřením tabáku v ČR jsou podle WHO z r. 2018 uváděny ve výši 100–170 mld. Kč. Aktuální odhady pro r. 2021 dosahují celkem 156,6 mld. Kč. Největší část tvoří ušlá produktivita v důsledku zvýšené nemocnosti a předčasné úmrtnosti a náklady na léčbu onemocnění souvisejících s kouřením.
- Výdaje na tabákové výrobky představují v posledních letech podle různých zdrojů přibližně 1–4 % spotřebních výdajů domácností v ČR.
 - Spotřební výdaje domácností za tabákové výrobky v přepočtu na osobu a rok dosahovaly 2 883 Kč.
- Kouření je příčinou přibližně 7 % požárů ročně. V r. 2024 bylo kouření příčinou v 1 123 případech požárů, přímé materiální škody v důsledku těchto požárů dosáhly 107,8 mil. Kč.

Kriminalita spojená s užíváním tabákových a nikotinových výrobků

- Za r. 2024 ministerstvo spravedlnosti evidovalo 7 080 přestupků v souvislosti s tabákem, nejčastěji šlo o kouření na místě, kde je kouření zakázáno.
- Ekonomicky motivovaná kriminalita v souvislosti s tabákem je pravidelně zjišťována v dotazníkové studii mezi odsouzenými vězni. Krádeže nebo jiného nezákonného jednání s motivem pořízení prostředků na tabák se dopustilo průměrně 17 % odsouzených.

Prevence a zdravotní varování před riziky užívání tabákových a nikotinových výrobků

- V ČR jsou zavedena kombinovaná zdravotní varování na obalech tabákových výrobků, e-cigaret a bylinných výrobků ke kouření. Povinné je rovněž uvádět informace týkající se odvykání kouření (odkaz na stránky <https://www.koureni-zabiji.cz>).
 - S účinností od 1. 1. 2025 byla povinnost rozšířena o uvádění odkazu na telefonní číslo *Národní linky pro odvykání* 800 350 000.
- Spokojenost se zavedením zákazu kouření v restauracích v r. 2023 uvedlo 75 % respondentů. Míra spokojenosti se zákazem kouření je dlouhodobě vyšší mezi ženami.
- Prevence kouření tabáku u dětí a mládeže je součástí širšího rámce prevence rizikového chování, kterou koordinuje MŠMT. Na úrovni krajů působí krajsí školští koordinátoři prevence, na úrovni bývalých okresů metodici prevence a ve školách školní metodici prevence.

- Na prevenci užívání tabáku a nikotinových výrobků bylo ve školním roce 2022/2023 zaměřeno 7 % programů ve školách.
- Programy prevence kouření a podpory odvykání kouření mezi dospělými jsou realizovány výjimečně.
- Společnost pro léčbu závislosti na tabáku spustila v r. 2024 kampaň *Nenech se ovládat nikotinem*, která obsahuje 9 krátkých videí zaměřených na důsledky užívání nikotinu.
- Státní zdravotní ústav vyhlásil v r. 2024 kampaň pod heslem *Chytí i tebe? #BEZNIKOTINU* zaměřenou na žáky ZŠ a studenty SŠ. Zároveň byla v listopadu 2024 Státním zdravotním ústavem realizována mediální kampaň s názvem *Nikotin více bere, než dává*.
- Každoročně se 31. 5. připomíná *Světový den bez tabáku*, což je příležitost k medializaci tématu kouření tabáku a jeho vlivu na zdraví.

Odvykání kouření a léčba závislosti na tabáku

- Odvykání kouření označuje jakýkoli postup určený k zanechání kouření – kromě léčby závislosti na tabáku zahrnuje i poradenství prostřednictvím telefonních linek a mobilních aplikací. Léčba závislosti na tabáku je pojem zahrnující psycho-socio-behaviorální poradenství a farmakoterapii zaměřenou na potlačení abstinenčních příznaků ve formálním léčebném kontextu.
 - Odvykání kouření bez asistence má odhadovanou úspěšnost 3–5 %, krátká intervence zvyšuje úspěšnost na cca 10 % a léčba formou intenzivní intervence v kombinaci s farmakoterapií až 30–35 %.
- Léčba závislosti na tabáku byla v r. 2024 v ČR poskytována ve 42 centrech pro léčbu závislosti na tabáku v ambulancích nemocnic, přibližně u 150 specializovaných ambulantních lékařů, přibližně v 200 specializovaných lékárnách a v některých adiktologických programech. Síť center pro léčbu závislosti na tabáku a ambulantních lékařů garantuje Společnost pro léčbu závislosti na tabáku.
 - Pro intenzivní léčbu závislosti na tabáku jsou v ČR k dispozici 2 zdravotní výkony pro vyškolené lékaře. Dalších šest výkonů mohou smluvním zdravotním pojišťovnám vykazovat adiktologická pracoviště.
- Jedním z doporučených kroků v klinické praxi je provádění krátkých intervencí k odvykání kouření. V ČR je jejich provádění povinné pro všechny zdravotnické pracovníky.
 - Krátké intervence k odvykání kouření provádí podle odhadu z r. 2024 zhruba polovina lékařů (57 % u kuřáků tabáku a 51 % u uživatelů alternativních výrobků).
 - Od 1. 1. 2025 musí být informace o užívání návykových látek a o provedení krátké intervence zaznamenána ve zdravotnické dokumentaci pacienta.
- Přibližně čtvrtina až třetina současných kuřáků se v posledních 12 měsících pokusila přestat kouřit, většinou neúspěšně. Nejčastěji zkoušeli přestat respondenti ve věkové skupině 15–24 let.
- Míra pokrytí populace kuřáků léčbou závislosti na tabáku je nízká. Podle Národního registru hrazených zdravotních služeb byly v r. 2023 vykázány výkony léčby závislosti na tabáku pouze u 247 osob.
- Farmakoterapie při léčbě závislosti na tabáku není v ČR hrazena. Příspěvky zdravotních pojišťoven z fondů prevence na léky určené k léčbě závislosti na tabáku jsou omezené.

- V r. 2024 byly do lékáren distribuovány přípravky náhradní terapie nikotinem v množství odpovídajícím 3,2 mil. doporučených denních dávek, což při 12týdenní léčbě odpovídá cca 37,6 tis. epizod odvykání.
- Současně bylo do lékáren dodáno 42 397 balení přípravku Defumoxan používaného v odvykací léčbě závislosti na tabáku.

Tento souhrn situace je zpracován na základě **Zprávy o užívání tabákových a nikotinových výrobků v České republice 2024**, která je součástí informačního balíčku zpráv o závislostech. Zprávu zpracovalo Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti (pracoviště Úřadu vlády České republiky).

Všechny zprávy o situaci v oblasti závislostí jsou zveřejněny na <https://www.drogy-info.cz>.